

ПОСЕРЕДНІСТЬ: НОВИЙ ТИП КУЛЬТУ ОСОБИ

Мосякіна

Тіна Володимирівна

Ph.D.-здобувачка,
кафедра культурології,
факультет гуманітарних наук,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»
(НаУКМА),
м. Київ
t.mosiakina@ukma.edu.ua

Tina Mosiakina

Ph.D. Student, department
of Cultural Research,
faculty of Humanities, National
University of Kyiv-Mohyla Academy
(NaUKMA), Kyiv
t.mosiakina@ukma.edu.ua

Анотація. У статті ми розглядаємо новий культ особи на прикладі російського лідера правлячої еліти. Метою статті є оприявлення зв'язку між культом особи володимира путіна та посередністю.

Використовуємо аналітичний та феноменологічний методи для виявлення особливостей життєсвіту певного типу людини. Окреслюємо основні ознаки лідера тоталітарного культу, а саме: численні табу, створення ореолу загадковості, сакралізація лідера, а також простору й часу. Доводимо зв'язок із тоталітарними, а також фашистськими системами. Описуємо сьгоднішні особливості такого культу, а також здійснюємо порівняння і культурами попередніх тоталітарних режимів.

У роботі також виокремлюємо основні процеси, завдяки яким вдалося створити успішний культ особи на російських теренах. Також окреслюємо основні риси adeptів такого культу. Підкреслюємо, що основним рушієм здійснення насильницької практики є поняття ресентименту, яке модифіковано в сучасній російській ситуації.

Описуємо загальні характеристики новітнього ідеологічного режиму та їхній зв'язок з культом небуття та онтоциду. Розглядаємо й специфіку міфотворчості в ідеології російської федерації, її особливість та взаємозв'язок із релігією як такою. В останньому знищується, власне, міфопоетичне.

Показуємо зв'язок між посередністю та новим культом особи, а також психологічними особливостями adeptів такого культу. Виявляємо, що екзистенційний страх, несвобода та конформізм із тоталітарним режимом є визначальними рисами посередності. Виводимо висновок, що як лідер культу, так і його прихильники підпадають під категорію «посередності».

Ключові слова: міф, ідеологія, посередність, культ особистості, культурні практики, сакральне, ресентимент, дегуманізація.

Постановка проблеми та актуальність. Сьгоднішня ситуація розгорнутої війни російської федерації проти України ставить багато запитань. Зокрема, таким питанням є сама можливість здійснення позалюдського насильства над іншою людиною. Аби зрозуміти як можливе таке явище, хочемо звернутися до наповненого поняття «посередності», яке віднесемо як до російського лідера, так і до його електорату.

Зазначимо, що явно чи приховано, але наявне відчуття,

що сучасний російський культ особи путіна чимось відрізняється від попередніх тоталітарних культів. Специфіка інформаційного суспільства та гібридних війн також вносить свою лепту. Саме тому хочемо розглянути особливості культу особи лідера правлячої еліти росії, застосовуючи теорію фашизму Батая та особливості прихильників такого культу на прикладі ресентименту Жирара.

Актуальність дослідження пояснюється в черговій спробі превентивного запобігання появи нових тоталітарних ідеологій та культів особи, які несуть за собою численні жертви.

Аналіз сучасних досліджень та публікацій. Питання посередності докладно описували у своїх роботах В. Петренко, О. Седакова, зазначаючи зв'язок між посередністю та тоталітаризмом. Слідуючи їх глибокому аналізу, ми можемо побачити ті риси посередності, які уможливають появу тоталітарних режимів.

Новим підходом також є монографія Г. Почепцова «Тоталітарна людина. Нариси тоталітарного символізму і міфології», де автор досліджує категорії часу й простору в тоталітарному суспільстві, а також архетипи тоталітарної свідомості. Лях С. досліджує, зокрема, саме серце народження тоталітаризму — регіональне політичне керівництво революційної доби — та доводить, що відсутність гідності, права на самостійний пошук та свободу є основними рисами посередності.

Серед зарубіжних авторів основоположним є узагальнююче дослідження Е. Minkowski, а також роботи J.C. Nermanowicz, що надає перевагу соціальному зрізу. Аналізуючи явище посередності, автори підводять нас до причин появи насильства.

Проблеми ж сучасного міфу та російської ідеології розглядають такі автори, як М. Епштейн, Р. Демчук, Є. Заболотний, К. Мелекесцев, які описують основні політичні міфи російської федерації сьогодення та аналізують можливі причини їхньої появи.

Наративи російської пропаганди досліджували Л. Белкін, Ю. Юринець, І. Сопілко, М. Белкін, Х. Юськів, О. Запорожець, І. Кост, Ю. Петручок, визначаючи основні методи та канали поширення.

Нашою ж метою є аналіз зв'язку між феноменом посередності та новітнім культом особи в російській федерації. Доповнюючи дослідження попередніх авторів, ми виділяємо особливості нового культу тоталітарної особи, які відрізняють

його від попередніх культів. Бачимо нові закономірності, що дозволяють нам стверджувати: водночас спільним та відмінним є культ посередності автора та споживача імперських амбіцій.

Виклад основного матеріалу. Сучасна російська влада, без жодних сумнівів, відповідає практично всім критеріям «вічного фашизму». Слідуючи провіденціальному мисленню Умберто Еко, ми знаходимо одержимість теоріями змови, сприйняття ворожого Заходу, який є одночасно сильним і слабким, і, перш за все, жагу смерті (Еко, 1995).

Однак, за всієї схожості сучасного режиму з італійським фашизмом або німецьким нацизмом, можна сказати одне: лідер рашистської імперії не виглядає харизматичною особистістю. Маленький чоловік із сірими рисами, найголовніше для якого — міцно вхопитися за край столу. Що знаходять у ньому його прихильники? Що призводить до подальшої емоційної та моральної ідентифікації народу з вождем? Парадоксально, але відповідь на ці питання одна — посередність.

Серед численних медіановин бачимо образ путіна як сакральної особи, що є своєрідним посередником між світом сакральним та профанним для своїх фанатів. Наразі надважливим є швидкий обмін інформацією. А інформація — це завжди посередництво. Як медіація стала посередністю?

Лідер як сакральна особистість

Розглянемо схожість сучасного російського ладу з фашистським. У фашистських системах вождем завжди є священна особа. Вона, своєю чергою, належить до того особливого винятку, яким є королі або члени касты недоторканих. За твердженням Батая, основою великої спільноти є однорідне суспільство, у якому цінність кожного члена є корисною. Усе ж різномірне має своє коріння в непродуктивних витратах, які наче розривають стабільну та однорідну систему корисного взаємного обміну. Такі явища викликають сильні афективні реакції, тому що їм властиві божевілля, надмірність, марення і насильство (Bataille, 1989, p. 137–142). Але потік афекту, спрямований на лідера, цінний сам по собі. Тому головним завданням політтехнологів і самого керівника є виникнення, поширення і циркуляція такого потоку.

Сакральність вождя є визначальною. Низка заборон, ореол загадковості та імідж героя дозволяють йому залучати щоразу більше adeptів до власного культу. У фашистського царя, як у докорінно

іншої людини, багато заборон на контакти — табу. Російського лідера оточує безліч табу, серед яких довга відстань до столу, фобія хвороб і наближення до Іншого. Та сакралізується не лише, власне, особа, а й час та простір. Це стосується, насамперед, простору та часу соціального, що домінує в життєві над простором індивідуальним. Сакралізація певних дат та просторових місць уможливає більш ефективно вироблення єдиних спільних афектів з ритуальними функціями щодо держави та її уособлення — тоталітарного вождя. Таким чином формується єдино правильний погляд на світ, що неминуче поєднаний з позицією офіційного лідера. Крім того, визначальною рисою тоталітаризму є й стирання кордонів між соціальним та індивідуальним та «пожирання» власної приватності соціальним часом (Почепцов, 2024, с. 8–13).

Аналізуючи особу російського вождя, можемо побачити що низка характеристик збігається: ми бачимо одноосібну тривалу владу, сакральність персони через низку заборон, зосередженість у промовах на викликанні сильних афективних реакцій у глядача. Та не лише афективні реакції мають місце у творенні імперського мислення. Складніші емоції та почуття підкріплюють функціонування такої системи. Зокрема, страх, ненависть та лицемірство формують «імперську тінь» за Юнгом у колективному психічному (Буркало, 2023, с.10).

У дослідженнях Батая, крім згаданих вище характеристик, важливе значення має також звернення до традиційно шляхетних і піднесених почуттів. Для цього пропагандисти створюють образ колись шляхетної перемоги, поєднуючи цей образ із сакралізацією часу — великим святкуванням ностальгічного 9-го травня. Велика перемога над нацистською Німеччиною зображується як заслуга одного лише російського народу, і саме в цій афективній ложі зароджуються зародки шляхетних почуттів.

Ба більше, однорідне російське суспільство не знайшло піднесеного сенсу існування як такого та демократичних ідеалів і тому потрапило в залежність від імперативних сил. Вождь став об'єктом, у якому однорідне суспільство знаходить сенс свого існування. Водночас лідер поводить так, що для нього й лише може існувати однорідне суспільство (Bataille, 1989, p.146).

Ідеологічна система сучасної росії базується на філософських системах, де імпліцитно в євразійській ідеології інтегрована ідея небуття, або,

як описує М. Епштейн, ідея онтоциду (Шевцов, 2023, с. 243). Вітальність, свобода волі, індивідуальна різність та неповторність кожної людської особистості — ось що в такій ідеології постає надлишковим та зайвим. Російським еросом є танатос. А також здійснюється чергове удавання та брехня, адже в класичних фашистських системах вождь є єдиною священною особою, яка має прямий доступ до існування. Тут же підвалиною абсолютної влади стає ідея неіснування, а значить адепти культу особистості не можуть опосередковано долучитися до об'єкту джерела буття. Абсолютна влада в цій системі постає радше як джерело чистого задоволення, хоча й безглузлого. Повна відмова від своєї волі відкриває квазіісторію вічного життя, у якому панує справедливість. Послідовникам пропонується казка про вічне життя, де використовується формула «якби цар знав». У той же час політична влада є міцно пов'язана союзом з військовою і релігійною силою (Bataille, 1989, p.148–149).

Якщо ми уважно подивимося на етимологію слова «фашизм», то знайдемо значення «об'єднання» або «концентрації». Концентрація в руках однієї потужності обумовлена її неоднорідністю стосовно до однорідної маси. Маса ж означає заперечення людських істот, їхньої унікальності та відокремленості. Символічне вираження маси й стирання індивідуальності виражаються в геометрії військових рухів і парадів. Існує внутрішнє (військове) і зовнішнє (релігійне) тяжіння, що дозволяє підтримувати колообіг абсолютної влади (Bataille, 1989, p.150–151).

В імперативній особі відбувається заперечення революційного аспекту, тому що є імперативне насильство й сприйняття вождя як трансцендентного об'єкта афективного життя колективу. Глибоке відчуття особи лідера також пов'язане з його попереднім досвідом приниження, що також можна побачити в історії життя путіна (Bataille, 1989, p.153–154). Саме зв'язок з відкинутими класами відрізняє фашистське суспільство від монархічного.

До основних процесів, завдяки яким вдалося створити культ особистості в росії, відносяться:

– Створення димової завіси над сімейним життям путіна. У 2013 році всі знали імена його дружини та членів сім'ї. Після початку війни з Україною путін не вступив в офіційні відносини. Ім'я відомої обраниці у всіх на вустах, але це потрібно тільки для того, щоб викликати інтерес. У людини, яка

концентрує всю владу у своїх руках, не повинно бути набору «стандартний джентльмен», щоб більше людей могли ототожнити себе з ним.

– Створення образу мачо в засобах масової інформації.

Спортивні захоплення лідера правлячої еліти, фото з ватажком на коні та інші способи покликані довести, що перед нами справжній ватажок стада. Для цього було виготовлено низку актів мачизму: його вбивство сибірського тигра, його політ на пожежному вертольоті, його поїздка на Harley Davidson (Sperling, 2015, p. 3). Суверенна імперативна влада має яскраві зовнішні прояви, які повинні викликати захоплення або огиду, але не залишати байдужим. Необмежена влада також стверджує зв'язок між садизмом і чистотою. Ми є свідками ідеалізації порядку й чистоти, що виключає еротичне (Bataille, 1989, p.145–146). У випадку з російським лідером мачизм і еротизм є взаємовключними.

Це транслюється і в цілому на суспільство. Визначальна риса еротичного — взаємна згода та бажання — відсутні в інформаційному просторі. Натомість, створюються фейкові новини та відверто транслюється образ згвалтування та трансгресивної поведінки, яка є та стає побутовою реальністю суспільства (Демчук, 2022, с. 83).

– Створення образу «людського» лідера, який захоплюється дітьми.

Як і на плакатах з тоталітарними лідерами ХХ століття, лідера російської правлячої еліти часто можна побачити поруч з маленькими дітьми. Іноді це жести ніжності, іноді — абсолютно незрозумілі взаємодії, що провокують неоднозначні почуття в аудиторії. Ідеальне щасливе майбутнє вже тут, і воно прямо й метафорично в руках путіна.

Створений засобами масової інформації образ показує нам героя, здатного долати всі перешкоди на шляху до своєї мети, але реальність проривається у вимушених аналізах для товаришів. Це єдине, чого лідер не може приховати — страх, і він показує, що все, що вносять ЗМІ — це бутафорія. Тому ми повинні перейти на інший бік теорії Батая, а саме до «споживачів» необмеженої імперської влади. Піддані такого короля хочуть тільки одного — чистого, хоч і безглузлого задоволення та жаги помсти.

Посередність і помста

Головний мотив наративу кремлівської влади

потопає в його однозначній двозначності. Це нотки сліз і образи за славне минуле (коли слабкі ставали сильними й перемагали), а також затертий референс — «можемо повторити».

Тут ми послухаємо відступ Жирара про насильство. Саме тим, хто мріє втекти й відректися від нього, доведеться якомога швидше вдатися до помсти кровопролиття. В особі лідера збочена трансцендентність знаходить внутрішнього посередника для свого метафізичного бажання. Сакралізація характеру внутрішнього посередника робить його помилковим ідолом, що ми бачимо на прикладі путіна (Girard, 1972).

За Жираром метою релігії є можливість побороти насильству у відповідь. Це підтримується позитивною логікою дару, тобто дарунку у відповідь (Ansprach, 2017). Натомість, продовжимо що ідолатрична квазірелігія культу особи путіна навпаки має своєю метою зрощення ресентименту та посилення бажання насильства, яке водночас імітує «відповідь» на уявні загрози. Саме напівпридушений ресентимент складає основу сакрального насильства (Siebers, 1988, p.126).

У цієї історії є один виняток, який відрізняє її від попередніх. Німецьке обурення насправді було образою, тому що вони програли. Російська образа — це образа після перемоги. Чи можна говорити про бутафорію образи? Це також можна стверджувати, адже саме засоби масової інформації методично готували споживачів імператорського хліба до участі в хорі сьогодні.

Таким чином, для посередності характерна помста:

– Створення мотиву «можемо повторити» як провокаційний заклик від колишнього переможця, який понад усе хоче стати жертвою сьогодні, священною жертвою власного імперського режиму. Адже життя в такій державі дає безліч привілеїв. Жертва не має власної суб'єктності й не в змозі обирати собі лідера.

– Створення образу супротивника як образу амбівалентного хитруна. Ворог обманює, зазнає невдачі й здається. Західний ворог також постійно бреше про свої гарантії безпеки, адже жертва живе в постійному очікуванні нападу. Посередність повністю заперечує в собі такі характеристики, вважаючи їх чимось чужим, тому що вони мають на увазі суб'єктність і відповідальність.

– Створення ситуацій, коли юридичне або за-

конне вирішення проблеми неможливо. Оскільки західні країни, як повідомляється, «змусили» росію діяти таким чином, режим путіна заявляє, що іншого вирішення проблеми просто немає. Їхня відповідь лише схожа на старозавітний принцип «око за око, зуб за зуб».

– Слідування за мотивом «священної війни». Найяскравіше це відображено в документі від 27.03.2024 «Настоящее и будущее Русского мира», де росію зображено «утримувачем», що захищає світ від «наступу глобалізму» (Шумило, 2024).

Створення образу ворога й багаторічного обурення в російського народу спровокувало шалене бажання вбивати тих, хто вже був дегуманізований.

Дегуманізація та сакральне насильство

Згідно з визначенням, дегуманізація — це психологічний процес, що полягає в позбавленні людини людських характеристик, запереченні або применшенні її приналежності до людського роду. Дегуманізація — один із перших інструментів інформаційних та гібридних війн, коли практика називання передує реальному насильству. Кількість російських військових, які чинили насильство, у результаті мала бути готова, насамперед, до того, що вони звільнятимуть території від гніту «нелюдів».

Применшення людськості людини, порівняння ворога зі звіром давно відоме як класичний приклад дихотомії «свій-чужий». Це ставалося зі зрозумілих причин, як-от: іншість, неясність мови та жестів, бажання дистанціюватись від незрозумілого. Це, звісно, викликало страх та захисну агресію ще в нецивілізованих суспільствах. Наразі присутні більш тонкі форми дегуманізації, наприклад, інфрагуманізація. Проте спільним є позбавлення людини індивідуальності, знищення ідентичності, знецінення людських проявів та суб'єктних дій, що призводить до втрати можливості викликати співчуття та вищі моральні емоції (Haslam, 2006, p.254–255).

Найбільш яскраво контраст вищої людини та ворога як звіра проявився в плакатному мистецтві ХХ століття й періоду Другої світової війни. Позбавити ворога людської подоби зараз — йому простіше приписати нелюдські дії або, у випадку з російською пропагандою, найбільш незрозумілі дії. Це міфи про «розіп'ятих хлопчиків», «невинних немовлят» та «звірства бандерівців».

Іншими інструментами дегуманізації, пов'язаними з постійним утвердженням власної

позиції жертви, є порівняння будь-кого, хто оголошує себе зовнішнім ворогом, з «фашистами». Крім того, наповнення терміну не є чимось постійним, а скоріше практичним, залежно від ситуації. У випадку з сьогодишньою російською пропагандою найбільш практичною тирадою симулякрів є рядок «Майдан — Западенці — бандерівці — фашисти». Ця серія дійсно зручна у використанні, адже «бандерівці» і «фашисти» вже давно використовуються в російському політичному словнику, ще з ХХ століття, а тому набагато краще приживаються в інформаційному просторі росії. Події Майдану дозволили спровокувати таке відчуження, оскільки пропаганда починалася з того, що ця революція була лише «хунта-переворотом», до того ж оплаченим і здійсненим винятково міфічними західниками. Від западенців до бандерівців було досить легко йти, та й від бандерівців до фашистів.

Як ми вже зазначали маніпулювання образом дитини в путінській росії є поширеним. Дитина є уособленням безхмарного майбутнього, яке обов'язково настане після перемоги над ворогами. Для того, щоб створити такий ідеальний майбутній світ, заради якого варто знищувати ворогів, насправді використовується ідеологія, яка, своєю чергою, працює зі створенням міфів. Як відомо, міф — це історія, яка пояснює походження певних елементів Всесвіту за допомогою емоційних та чуттєвих образів. Також, коли державі потрібно створити образ «героя» чи образ «ворога».

Чому так важливо, що посередність дегуманізує іншого? Дегуманізація іншого сприяє утвердженню власного міфу про особливий шлях російського народу.

Міф та ідеологія

Між міфом та ідеологією можна знайти спільні та відмінні риси. Зокрема, Р. Барт шукає спільне — природне, емоційне, сугестивне; міф і ідеологія сприймаються споживачем як структура фактів, а сенс перетворюється на форму (Barthes, 1993). Жак Еллуль шукає відмінності й знаходить: ідеологія більш поверхова (що можна спостерігати на прикладі ідеології «русского мира», їй бракує глибини й вичерпності саме тому, що вона ґрунтується лише на небутті), міф інтелектуально більш розпливчастий і широкий, а ідеологія — більш пасивна (Ellul, 1973). Проте, загально спільним є те, що без міфу як базової людської потреби ідеологія існувати не може (Буян, 2011, с. 721). Політичний же міф має

у своїй основі метанаративність та утопічність (Ніколаєнко, Захаров, 2017, с. 33).

Ми зараз стоїмо на порозі найменування та визначення характеристик нової ідеології «русского мира», яка викристалізувалася на початку XXI століття. По-перше, це нова ідеологія, у якій політичний і релігійний аспекти настільки міцно пов'язані між собою, що можна говорити про поняття «ортодоксальний джихад». Важко знайти сучасні приклади такого міцного злиття державної пропаганди з основною лінією офіційної Церкви. Одним із стовпів ідеології є ідея священної війни та мілітаризму. Тут можна простежити велику роль російської православної церкви в побудові такого віровчення.

Релігійна лінія успішно перейняла вже почуте протистояння «бездуховного Заходу» і «духовної Росії» з запереченням християнських, європейських цінностей, таких як права людини й цінність людського життя. Задовго до повномасштабного вторгнення російська політика готувала лінію «особливого російського шляху» та поширювала уявлення про Москву як про «третій Рим». Оскільки міфологія є важливою частиною ідеології, саме міф про конкретність і обраність Богом проникає в найглибші емоційні шари звичайних громадян.

По-друге, як відомо, міф ґрунтується на особливих мріях і фантазіях людей, у тому числі й утопіях. Але специфіка «русского мира» якраз у тому, що, незважаючи на чітку пропагандистську лінію, він все одно не дає своєму споживачеві чіткої картини майбутнього. Чи можна тоді говорити, що новій ідеології бракує утопічної складової? У 1990-х роках члени Южинського гуртка вибудували певну лінію тотальної різниці між російською та західною гуманітарною думкою та наголошували на її винятковості. Основою неогностичної езотеричної доктрини є повне ніщо, тому вона не може запропонувати нічого, крім апокаліптичних видінь, щедро приправлених теоріями змови. Культ смерті та земля, за яку варто вмирати та вбивати — це священні жертви, яких вимагає путінський режим.

Яка роль Путіна у функціонуванні цього останнього типу ідеології? Оскільки немає чіткого бачення майбутнього як колективного майбутнього, усе майбутнє стає залежним від однієї священної особи.

По-третє, російська ідеологія та пов'язана із нею специфічна квазірелігійна свідомість зни-

шують, власне, міфопоетичне в релігії, роблячи її лише дериватом ідеології. Міфопоетика бере на себе найголовніше в релігії, те, що може бути вираженим лише за допомогою міфу. У випадку з християнським міфом трансцендентне стає іманентним без порушення своїх божественних якостей — Бог втілюється та стає людиною (Мосякіна, 2020, с. 37). Ідеологія ж деформує міфологічне ядро, ставлячи людину, яка стає Богом, у свій центр. Вождем стає тим, хто спромігся безблагодатно піднятися на надприродний щабель, а отже, втілення Бога стає непотрібним та зайвим. Наявність мономіфу Путіна підміняє істинно релігійне сакральне профанним культом (Демчук, 2017, с. 3).

Посередність як антропологічний виклик

Ми побачили основні риси адептів імперського міфу та мономіфу Путіна: прагнення помсти та дегуманізація членів ворожої спільноти шляхом включення в ідеологічну систему міфу про власну вищість. Проте, необхідно чіткіше окреслити такий тип людини, що здатна безрефлексивно споживати такі світоглядні установки.

На сьогодні можемо визначити, що основною рисою такого споживача є сприйняття себе як «маленької людини». Власна безсуб'єктність та неможливість нічого вирішувати сприймається як позитивна риса, що забезпечує стабільне існування без викликів. Такий антропологічний тип у своїй базі має страх перед реальністю, що призводить до превентивної агресії (Седакова, 2011). Рашистська ідеологія сакралізує несвободу, де комфорт та конформізм є способом адаптації до зовнішніх обставин (Моренчук, 2023, с. 104).

До чого ж призводить такий екзистенційний страх? Тут можемо побачити зв'язок з теорією ікони. Як пише Г. Гіоргадзе, здатність до творчості вимагає «погляду в очі» своїм екзистенційним страхам та подоланню їх, що дарує свободу (Гіоргадзе, 2013, с. 3, 7). Проте, це не єдиний «погляд в очі», який має справу з екзистенційним страхом. Такого погляду в очі, як запобігання насильству та дегуманізації, вимагає від нас Інший, своєю чергою, своїм поглядом. Саме тому пропагандистські зображення завжди є протилежними до ікони — там не знайдеш погляду. Посередне як дівець та потенційний суб'єкт завжди ніби не має обличчя (Minkowski, 1951, p. 227).

Окрім того, бажання влади в посередності також є яскравим, попри те, що реальна влада зосереджена в руках вождя. Відповідно, до певної міри такий антропологічний тип задовольняється владою уявною, чекаючи від політичної системи в майбутньому здійснення своїх мрій. Останні стають можливими після дегуманізації ворога, коли нарешті настає їхня черга у вправлянні у владі.

Як результат, основними рисами посередності є екзистенційний страх, сприйняття себе як «маленької людини», несвобода та конформізм із тоталітарною владою.

Висновки. Культ посередності має визначальне значення для новітньої російської ідеології. Визначено, що як споживачі культу, так і головна дійова особа мають риси посередності, такі як спрага

ресентименту та нереалізованої влади, наявність в особистій чи соціальній історії пригнічення та приниження, конформізм, несвобода та екзистенційний страх. Екзистенційний страх імпліцитно поєднує ідеологію небуття та заперечення вітальності.

Виявлено також і особливі характеристики, що відрізняють сучасний культ від попередніх: створення образу «мачо», що містить у основі садизм та заперечує еротичне; створення глибинного архетипу «дитина-майбутнє» із обіцянкою щасливого майбутнього для adeptів культу; водночас створення утопії-без-майбутнього та лідера як ресурсу буття з відсутністю ідеї буття в глибинній ідеології; ресентимент-без-поразки, що відрізняє новітній культ від попередніх; квазірелігійна свідомість, що замінює міфопоетичне релігії на ідеологію.

Література:

- Буркало, В. (2023). Російська імперська матриця, її самовідтворення і подолання. *Регіональні студії*, №35. С. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.35.1>
- Буян, В. (2011). Політичний міф та ідеологія. *Держава і право*. Випуск 52. С. 716–721.
- Гіоргадзе, Г. (2013). Екзистенціальний страх як онтологічна передумова посередності. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. Випуск 3. С. 3–9.
- Демчук, Р. (2017). Актуальні міфи імперської ідентичності. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. Випуск 39. С. 63–74.
- Демчук, Р. (2022). Фейки сексуального нарративу в інформаційній війні. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. № 5. С. 81–86.
- Моренчук, А., & Моренчук, А. (2023). Політико-психологічні витоки агресивності путінської ідеології. *Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша*. Випуск 12. С. 103–110.
- Мосякіна, Т. (2020). Поняття кенозису у формуванні іконологічного мислення. Відновлено з <https://ekma.ir.ukma.edu.ua/handle/123456789/27866>
- Ніколаєнко, Н., & Захаров, Д. (2017). Сутнісні характеристики політичного міфу. *Вісник Донецького національного університету. Серія політичні науки*. № 2. С. 30–33.
- Почепцов, Г. (2024). Тоталітарна людина. Нариси тоталітарного символізму і міфології. *Дух і Літера*. 176 с.
- Седакова, О. (2011). Посредственность как социальная опасность. Відновлено з <https://polit.ru/articles/kultura/posredstvennost-kak-sotsialnaya-opasnost-olga-sedakova-ob-opasnosti-normalnogo-myshleniya-2022-03-12/>
- Шевцов, С. (2023). Танатоцентричність «руського миру»: оптика Ханни Арендт. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*, 26(3). С. 45–53. DOI: <https://doi.org/10.15421/172347>
- Шумило, С. (2024) «Звичайний фашизм»: розбір тез про «священну війну» Росії проти України та Заходу. Відновлено з <https://www.radiosvoboda.org/a/zvychnyuy-fashyzm-rozbir-tez-pro-svyashchennuyu-voynu-rosiyi/32890534.html>
- Anspach, M. R. (2017). Vengeance and the Gift. *The Palgrave Handbook of Mimetic Theory and Religion*. Palgrave Macmillan, New York. 549 p. DOI: https://doi.org/10.1057/978-1-137-53825-3_8
- Barthes, R. (1993). *Mythologies*, Vintage. 158 p.
- Bataille, G. (1989). La structure psychologique du fascisme. *Hermes, La Revue*, 2 (№5-6), pp. 137–160.

- Eco, U. (1995). Le fascisme eternal. Відновлено з <https://www.yvespatte.com/2020/09/le-fascisme-eternel-un-article-dumberto-eco-1995/>
- Ellul, J. (1973). *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. New York: Vintage. 320 p.
- Girard, R. (1972). *La violence et le sacre*. Editions Bernard Grasset. 456 p.
- Haslam, N. (2006). Dehumanization: An Integrative Review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), pp. 252–264. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1003_4
- Minkowski, E. (1951). La mediocrite. *Tijdschrift voor Philosophie*, 13de Jaarg., Nr. 2, Juni 1951, pp. 226–235.
- Siebers, T. (1988). *The Ethics of Criticism*. Cornell University Press. 264 p.
- Sperling, V. (2015). *Sex, Politics, and Putin. Political legitimacy in Russia*. Oxford Univestiy Press. 310 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199324347.001.0001>

References:

- Anspach, M. R. (2017). *Vengeance and the Gift. The Palgrave Handbook of Mimetic Theory and Religion*. Palgrave Macmillan, New York. 549 p. DOI: https://doi.org/10.1057/978-1-137-53825-3_8
- Barthes, R. (1993). *Mythologies*, Vintage. 158 p.
- Bataille, G. (1989). The psychological structure of fascism. *Hermes, La Revue*, 2 (№ 5–6), pp. 137–160.
- Burkalo, V. (2023). The Russian imperial matrix, its self-reproduction and overcoming. *Regional studies*, No. 35. Pp. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.35.1> (in Ukrainian)
- Buyan, V. (2011). Political myth and ideology. *State and law*. Vol. 52. Pp. 716–721. (in Ukrainian)
- Demchuk, R. (2017). Current myths of imperial identity. *Actual problems of the history, theory and practice of artistic culture*. Vol. 39. Pp. 63–74. (in Ukrainian)
- Demchuk, R. (2022). Fake sexual narrative in the information war. *Scientific notes of NaUKMA. History and theory of culture*. № 5. Pp. 81–86. (in Ukrainian)
- Eco, U. (1995). Le fascisme eternal. Retrieved from <https://www.yvespatte.com/2020/09/le-fascisme-eternel-un-article-dumberto-eco-1995>
- Ellul, J. (1973). *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. New York: Vintage. 320 p.
- Giorgadze, G. (2013). Existential fear as an ontological precondition of mediocrity. *Bulletin of NTUU "KPI". Philosophy. Psychology. Pedagogy*. Issue 3. Pp. 3–9. (in Ukrainian)
- Girard, R. (1972). *La violence et le sacre*. Editions Bernard Grasset. 456 p.
- Haslam, N. (2006). Dehumanization: An Integrative Review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), pp. 252–264. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1003_4
- Minkowski, E. (1951). La mediocrite. *Tijdschrift voor Philosophie*, 13de Jaarg., Nr. 2, June 1951, pp. 226–235.
- Morenchuk, A., & Morenchuk, A. (2023). Political and psychological origins of the aggressiveness of Putin's ideology. *All-Ukrainian political readings named after Professor Bohdan Yarosh*. Issue 12. Pp. 103–110. (in Ukrainian)
- Mosiakina, T. (2020). The concept of kenosis in the formation of iconological thinking. Retrieved from <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/27866> (in Ukrainian)
- Nikolayenko, N., & Zakharov, D. (2017). Essential characteristics of a political myth. *Bulletin of the Donetsk National University. Political science series*. No. 2. P. 30–33. (in Ukrainian)
- Pocheptsov, G. (2024). Totalitarian man. *Essays on totalitarian symbolism and mythology*. Spirit and Letter. 176 p. (in Ukrainian)
- Sedakova, O. (2011). Mediocrity as a social danger. Retrieved from <https://polit.ru/articles/kultura/posredstvennost-kak-sotsialnaya-opasnost-olga-sedakova-ob-opasnosti-normalnogo-myshleniya-2022-03-12/> (in Russian)
- Shevtsov, S. (2023). Thanatocentricity of the "Russian world": the optics of Hannah Arendt. *Scientific and theoretical almanac "Grani"*, 26(3). Pp. 45–53. DOI: <https://doi.org/10.15421/172347> (in Ukrainian)
- Shumylo, S. (2024). "Ordinary fascism": analysis of theses about Russia's "holy war" against Ukraine and the West.

Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/zvychnyy-fashyzm-rozbir-tez-pro-svyashchennuyu-voynu-rosiyi/32890534.html> (in Ukrainian)

Siebers, T. (1988). *The Ethics of Criticism*. Cornell University Press. 264 p.

Sperling, V. (2015). *Sex, Politics, and Putin. Political legitimacy in Russia*. Oxford University Press. 310 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199324347.001.0001>

Tina Mosiakina

Mediocrity: a new type of personality cult

Abstract. In this article, we consider the new cult of personality on the example of Russian president. The purpose of the article is to reveal the connection between the personality cult of Vladimir Putin and mediocrity.

We use analytical and phenomenological methods to identify the features of the life-world of a certain personality type. We outline the main features of the leader of a totalitarian cult, namely, numerous taboos, the creation of an aura of mystery, the sacralization of the leader, as well as space and time. We prove the connection with totalitarian and fascist systems. We describe today's features of such a cult, and also make a comparison with the cults of previous totalitarian regimes.

In the work, we also single out the main processes thanks to which it was possible to create a successful cult of personality on Russian soil. We also outline the main features of the followers of this cult. We emphasize that the main driver of violent practice is the concept of resentment, which has been modified in the modern Russian situation.

We describe the general characteristics of the latest ideological regime and their connection with the cult of nothingness and ontocide. We also consider the specificity of myth-making in the ideology of the Russian Federation, its peculiarity and relationship with religion as such. In the latter, actually, the mythopoetic is destroyed.

We show the connection between mediocrity and the new personality cult, as well as the psychological characteristics of the followers of such a cult. We find that existential fear, lack of freedom, and conformity to a totalitarian regime are defining features of mediocrity. We conclude that both the leader of the cult and his supporters fall under the category of "mediocrity".

Keywords: myth, ideology, mediocrity, personality cult, cultural practices, sacred, resentment, dehumanization.